

УДК 332.055:911.373

JEL Classification: C13, Q56, R12

DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201906006>

**М.А. ХВЕСИК, доктор економічних наук, професор,
академік НААН**
**М.В. ІЛЬІНА, доктор економічних наук,
старший науковий співробітник**

Параметризація оцінювання перспектив розвитку сільських територій різних типів

Мета статті - розробити та обґрунтувати комплекс параметрів для оцінювання перспектив розвитку сільських територіальних громад різних типів.

Методика дослідження. Метод аналізу застосовано для визначення можливостей і перешкод розвитку територіальних громад. Параметри оцінювання перспектив їх розвитку узагальнено за допомогою методу синтезу. Диференціація територій за типами здійснена на основі статистичного методу.

Результати дослідження. Узагальнено основні можливості та перешкоди на шляху розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні в умовах адміністративної реформи. Розроблено систему параметрів оцінювання перспектив розвитку громад; обґрунтовано їх застосування для територій різних типів. На конкретних прикладах представлено методи диференціації сільських територій за ознаками наближеності останніх до урбанізованих центрів та параметризації оцінювання перспектив їх розвитку.

Елементи наукової новизни. Представлено систему економічних, соціальних, екологічних параметрів для оцінювання перспектив розвитку територій сільських громад, класифікованих за просторовими ознаками.

Практична значущість. Наведений методологічний підхід до визначення перспектив розвитку сільських територій доцільно застосовувати при плануванні їх розвитку, розробці програмних документів з метою врахування особливостей просторового розміщення та соціально-економічного стану. Табл.: 2. Рис.: 1. Бібліогр.: 20.

Ключові слова: сільська територія; територіальна громада; параметр; оцінка, система; диференціація; програма розвитку.

Хвесик Михайло Артемович - доктор економічних наук, професор, академік НААН, директор Державної установи «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України» (м. Київ, бульв. Тараса Шевченка, 60)

E-mail: reception@ecos.kiev.ua

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0003-4306-4904>

Ільїна Марія Володимирівна - доктор економічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу проблем економіки земельних і лісових ресурсів, Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України» (м. Київ, бульв. Тараса Шевченка, 60)

E-mail: maria_ilina@bigmir.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-5555-1614>

Постановка проблеми. Результати фінансової децентралізації в Україні демонструють зростання економічної спроможності об'єднаних територіальних громад (ОТГ). Якщо протягом перших років адміністративної реформи власні доходи їхніх бюджетів зростали за рахунок зміни податкової бази і незначною мірою залежали від зусиль органів місцевого самоврядування, то зараз на доходи громад впливають насамперед ефективно управління податковими надходженнями, ефективність роботи з інвесторами,

підприємцями та використання природних ресурсів - насамперед земельних.

Протягом останніх років видатки з державного бюджету на реалізацію інфраструктурних проектів із розрахунку на одну ОТГ скорочуються - переваги від субвенції отримали лише ті громади, які об'єдналися першими. При розрахунку інфраструктурної субвенції враховується не тільки кількість населення, а й площа території громади. Такий підхід не повністю враховує реальні інфраструктурні проблеми та спроможність громад їх вирішувати. Особливо це стосується віддалених населених пунктів, які по-

© М.А. Хвесик, М.В. Ільїна, 2019

требують більш сприятливих умов економічної діяльності та додаткового фінансування для реалізації соціальних проектів [12].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Просторова диференціація територіальних утворень за різноманітними параметрами (соціальними, екологічними, економічними, демографічними) перебуває в колі наукових інтересів вітчизняних та іноземних науковців. В Україні проблеми просторової диференціації міських та сільських територій і регіонів досліджують І. Бистряков [1], В. Бойко [3], О. Бородіна [4], В. Борщевський [5], О. Булавка [6], В. Кравців [10], І. Сторонянська [20], В. Удовиченко [19], В. Чемерис [2]. В умовах реалізації адміністративно-територіальної реформи їхні дослідження все частіше стосуються особливостей управління активами територіальних громад. Проте шляхи і перспективи залучення та використання наявних інфраструктурних і природних ресурсів об'єднаних територіальних громад з урахуванням впливу їх просторових характеристик на функціонування місцевої економіки та соціальної сфери потребують поглибленого аналізу [10].

Мета статті - розробити та обґрунтувати комплекс параметрів для оцінювання перспектив розвитку сільських територіальних громад різних типів.

Методологія дослідження. Дослідження соціально-економічного та екологічного стану сільських територій з метою їх подальшої диференціації включає визначення ключових проблем розвитку цих територій, недоліків чи прогалин в управлінні ними. Відповідний аналіз здійснено на основі наявних програм економічного і соціального розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні, що розробляються в межах поточної адміністративної реформи та згідно з вимогами Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [14]. Методологічною основою розроблення програм є Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» [13] та Методичні рекомендації щодо формування і реалізації прогнозних та програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади [11]. При розробленні програм також мають враховуватися цілі Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року [7].

Програма економічного і соціального розвитку ОТГ розробляється згідно з відповідною стратегією, яка є ключовим документом, що визначає довгострокову політику управління територією. В аналітичній частині надається оцінка економічного і соціального стану громади та наявних проблем; міститься опис економічної діяльності, інфраструктури, демографічної ситуації, функціонування сфер освіти, охорони здоров'я, якості життя населення. Перспективна частина документа визначає пріоритети розвитку, ключові стратегічні й операційні цілі та завдання, а також конкретні заходи з їх реалізації.

Виклад основних результатів дослідження. Аналіз наявних програм та стратегій соціально-економічного розвитку ОТГ у різних регіонах України дав змогу визначити такі проблеми, недоліки та прогалини: громадам бракує програм розвитку малого і середнього бізнесу, планів зі створення нових робочих місць, проектів місцевого розвитку; з різних причин ОТГ не використовують природні ресурси, розташовані на їхній території, у повному обсязі; переважна частка працездатного населення громад зайнята в особистому селянському господарстві; відсутність капітального та поточного ремонту доріг унеможливує повноцінне функціонування громад, життя населення, задоволення соціальних потреб.

Актуальність зазначених у програмах розвитку ОТГ проблем і недоліків залежить також від особливостей їх розміщення та віддаленості від великих урбаністичних центрів. Європейська комісія при визначенні сільських територій бере до уваги рівень їх урбанізації та щільність населення. За цими показниками території поділяють на три групи: щільно, помірно та мало заселені. Експерти Організації економічного співробітництва та розвитку, класифікуючи регіони залежно від частки населення, що проживає на сільських територіях, виділяють переважно сільські, переважно міські регіони та регіони проміжного типу. Якщо врахувати показник наближеності мешканців регіону до міського центру, зазначений методологічний підхід дає змогу виділити:

- економічно інтегровані регіони, що розташовані поблизу міських центрів, мають позитивне сальдо міграції, різноманіття вільних робочих місць, високорозвинену інфраструктуру. Основними проблемами та-

ких регіонів є захист природного й культурного середовища та забезпечення екологічної рівноваги. Створені оптимальні умови для переробки та збуту сільськогосподарської продукції, однак високі ціни на землю і жорсткі вимоги щодо обмеження негативного впливу на навколишнє природне середовище нівелюють ці переваги місця розташування для розвитку АПК;

- перехідні регіони, які мають доволі сприятливі економічні умови, особливо, якщо мають налагоджену транспортну мережу. Економіка сільських громад все ще залежить від сільськогосподарського виробництва. Перспективи розвитку визначаються швидкістю структурних перетворень у пріоритетних секторах (насамперед, у сільському господарстві) та диверсифікації місць прикладання праці;

- віддалені регіони, яким притаманні мала щільність населення, несприятлива демографічна структура, низький рівень доходів та велика залежність від пріоритетного сектору (найчастіше - сільського господарства). Через особливості місця розташу-

вання та занедбану інфраструктуру економічний розвиток ускладнений. Невигідні умови виробництва і віддаленість ринків збуту проблематизують ведення сільського господарства. Такі регіони є головним об'єктом політики сільського розвитку, метою якої має бути встановлення динамічного балансу між економічним розвитком, досягненням належного рівня життя та збереженням навколишнього природного середовища [16].

Таким чином, окрім відстані населених пунктів до великих урбаністичних центрів, для аналізу потенціалу соціально-економічного розвитку сільських територій слід враховувати й інші їх характеристики: вікову структуру населення, рівень доходів, зайнятість, стан інфраструктури, природні ресурси, роль сільського господарства у місцевій економіці. Спираючись на ці параметри, доцільно виокремити принаймні три типи сільських об'єднаних територіальних громад в Україні: наближені до великих міст, відносно віддалені та периферійні (рис.).

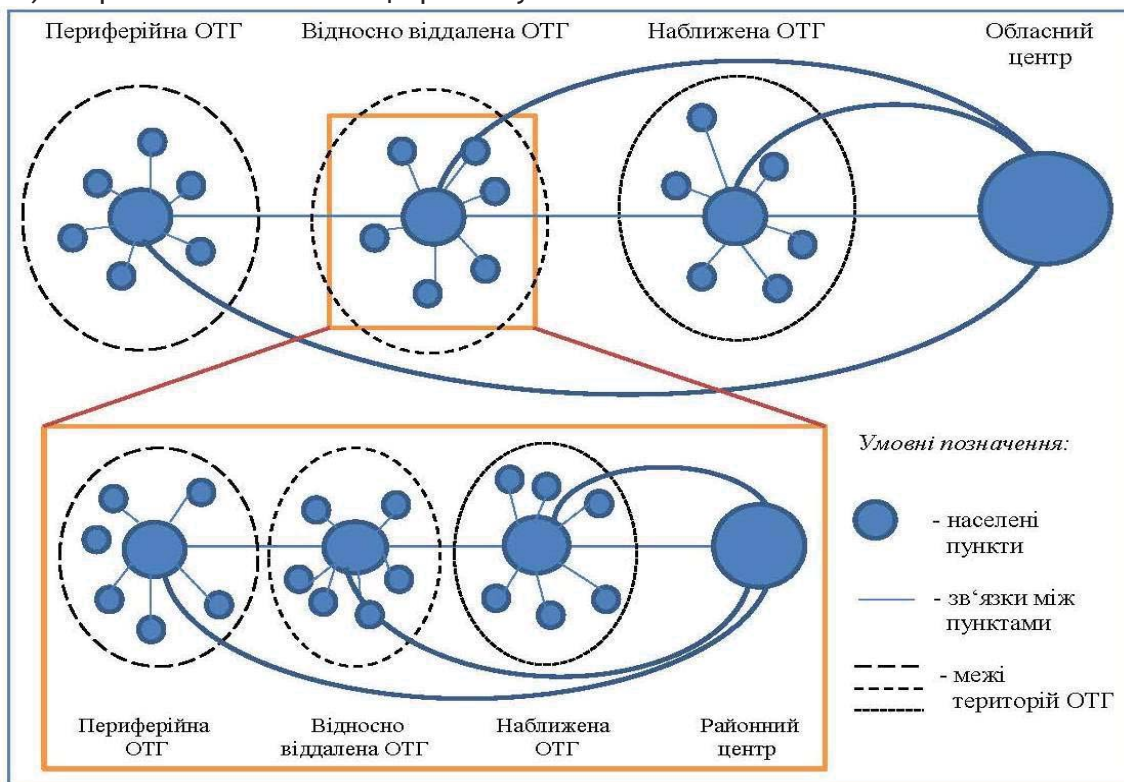

Схема просторового розташування сільських територіальних громад за їх типами

Джерело: Розроблено авторами.

Наближені до великих міст громади мають вигідне географічне розташування та налагоджене транспортне сполучення, розвинену житлово-комунальну інфраструктуру (залізничні станції, дороги, водогони, сис-

теми каналізації, мережі ТРЦ, магазинів), достатню кількість об'єктів освітньо-культурної сфери (школи, дитсадки, спортивні клуби, організовані місця відпочинку). До основних переваг таких територій слід

віднести забезпеченість достатньою кількістю фахівців різного профілю та високої кваліфікації завдяки наближеності до навчальних закладів, розташованих у місті; наявність значної кількості великих, середніх та малих підприємств різних форм власності; можливості працевлаштування як у населеному пункті, так і поза ним (у місті). На таких територіях доцільне створення підприємств, що потребують великих виробничих площ: заводів із виробництва будівельних матеріалів, швейних, меблевих фабрик, виставкових павільйонів, овочесховищ, логістичних центрів з обробки й постачання вантажів (харчових продуктів та промислових товарів) до міста, бізнес-центрів (включаючи готелі та розважальні заклади), спортивних комплексів (з тенісними кортами, футбольними полями, басейнами, кінними клубами); туризм (етнографічні музейні комплекси, туристичні садиби на території особистих селянських господарств, спеціалізовані заклади громадського харчування).

Розвиток цих територій можуть обмежувати деякі притаманні їм проблеми, а саме: висока вартість та обмеженість пропозиції вільних територій під житлову та громадську забудову й господарські об'єкти, що з часом призведе до зміни цільового призначення сільськогосподарських земель; звуження ареалу існування диких тварин і птахів, забруднення та погіршення стану навколишнього природного середовища внаслідок його надмірної експлуатації, інтенсивного залучення до господарської діяльності нових територій, масової вирубки лісів через розширення меж населених пунктів, будівництво житла, доріг; надмірно щільна забудова приватними житловими будинками, що не враховує державні будівельні норми та призводить до погіршення умов проживання, порушення правил видобутку води для індивідуальних потреб (буріння приватних свердловин), забруднення ґрунтів та водоносного горизонту стічними водами, спотворення ландшафтів внаслідок утворення несанкціонованих звалищ твердих побутових відходів; порушення прав громадян на доступ до річок, ставків, лісів.

Перевагами для відносно віддалених ОТГ є досить низька вартість житлових будинків на вторинному ринку; наявність вільних територій під будівництво нових житлових та господарських об'єктів; достатній обсяг природних ресурсів, не залучених до госпо-

дарської діяльності. Економічні можливості для таких територій криються у розвиткові середніх і великих фермерських господарств, що спеціалізуються в галузі тваринництва, птахівництва, рибництва; будівництві комбінатів із перероблення харчових продуктів, консервування овочів та фруктів; розвиткові сільськогосподарських кооперативів; будівництві полігонів твердих побутових відходів та сміттєпереробних заводів. Проблеми розвитку цих територій спричинені насамперед дефіцитом фінансових ресурсів, внаслідок чого господарства не мають можливостей для свого економічного розвитку (оновлення сільськогосподарського устаткування, будівництва ліній для зберігання й переробки продукції), а громади – для поліпшення стану соціокультурної інфраструктури, підвищення якості побутових послуг (організації вуличного освітлення, централізованого водопостачання, вивозу сміття, облаштування доріг, відпочинкових зон, місць зберігання побутових відходів). Інші проблеми гостро соціальні: високий рівень безробіття, що спричиняє міграцію робочої сили (особливо молоді, освічених, соціально активних громадян); зловживання правами та інтересами селян, які передали земельні паї в оренду; пасивність громад у частині управління належними їм ресурсами та активами; інформаційна ізоляція в частині сучасних можливостей для ділової активності; брак відповідних знань, умінь та досвіду.

Периферійні ОТГ мають найбільше за інші типи територій, не залучених до господарської діяльності природних ресурсів, інфраструктурних об'єктів різного призначення та стану. У структурі місцевої економіки порівняно більша частка малих сільськогосподарських підприємств, які з часом можуть об'єднуватись у кооперативи для переробки власної сільгосппродукції (овочів, фруктів, молока, м'яса), організації системи збуту готової продукції, переробки сільськогосподарської сировини й відходів деревини для альтернативної енергетики, у тому числі виробництва пелетів та брикетів, закладки великих за площею фруктових і горіхових садів, ягідних плантацій. Можливості розвитку цих територій ускладнюють насамперед слабкий фінансовий стан громад і зuboжілість населення, спричинені низкою різних факторів: інституційних (відсутні інституції підтримки сільської економіки); комуніка-

ційних (відсутні стійкі міжгалузеві, міжсекторальні, міжтериторіальні зв'язки); організаційно-економічних (особисті селянські господарства нерентабельні внаслідок малої їх автоматизації і низьких цін на продукцію через віддаленість територій від регіональних та національних ринків; підприємства значно обмежені в інвестиційних чи кредитних ресурсах через нестабільну економічну ситуацію та віддаленість територій, у них також збільшені ризики банкрутства у випадку неврожаю чи падежу худоби та бракує досвіду створення і функціонування виробничо-переробних кооперативів). Соціальній сфері притаманна стійка тенденція до знелюднення територій, погіршення стану інфраструктури, закладів культури, освіти, охорони здоров'я. В умовах порушення демографічної структури (нестачі осіб працездатного віку та переважання пенсіонерів) і непередбачуваності наслідків майбутньої

земельної реформи майбутнє таких територій залишає мало підстав для оптимізму.

Незалежно від типу громади, основними пріоритетами їх соціально-економічного розвитку мають бути розвиток підприємництва, підтримка місцевих товаровиробників; залучення інвестицій; соціальний захист, підвищення рівня доходів громадян та зайнятості; впровадження енергоощадних заходів, стимулювання населення до енергозбереження; забезпечення екологічно орієнтованого використання природних ресурсів, посилення відповідальності за правопорушення, пов'язані із заподіянням шкоди довкіллю. Враховуючи доцільність диференціації наведених заходів управління залежно від типу територій, запропоновано визначати перспективи розвитку сільських територіальних громад в Україні за декількома економічними, соціальними та екологічними параметрами (табл. 1).

1. Параметри та оцінки перспектив розвитку ОТГ різних типів

Параметри	Характеристика та оцінка перспектив для типів ОТГ, диференційованих за розташуванням до урбаністичного центру*:		
	<i>наближені</i>	<i>відносно віддалені</i>	<i>периферійні</i>
Економічні:			
Транспортне сполучення	повноцінне; «3»	задовільне; «2»	незадовільне; «1»
Якість доріг	незадовільна; «2»	незадовільна; «2»	зруйновані; «1»
Напрями економічної діяльності	послуги; «3»	підприємства різних видів; «2»	сільське господарство, кооперація; «2»
Економічно активне населення	наявне та в достатній кількості; «3»	молодь не бачить перспектив розвитку, мігрує до міст; «2»	переважають пенсіонери, працездатне населення мігрує; «1»
Природні ресурси	експлуатаційне природокористування; «1»	наявні; «3»	наявні; «3»
Сільське господарство	малодоцільне; «1»	перспективне, диверсифіковане; «2»	перспективне; «3»
Комунікаційне, інформаційне забезпечення	задовільне; «3»	розвивається; «2»	незадовільне; «1»
Соціальні:			
Освітньо-культурна інфраструктура	розвинена; «2»	достатньо розвинена, потребує оновлення; «2»	у незадовільному стані; «1»
Житлово-комунальна інфраструктура	розвинена, потребує реконструкції; «2»	недостатньо розвинена, потребує суттєвого оновлення; «1»	у незадовільному стані; «1»
Населення за громадянською позицією	активне; «3»	частково активне; «2»	пасивне; «1»
Населення за рівнем добробуту	сильно стратифіковане; «2»	бідне; «1»	зубожіле; «1»
Щільність приватної забудови	висока; «3»	нещільна; «1»	розпорошена; «1»

Наявність вільних територій під індивідуальну забудову	недостатня, брак ринкового регулювання попиту та пропозиції; «1»	у достатній кількості; «3»	у достатній кількості; «3»
Екологічні:			
Експлуатація природних ресурсів	виснажлива; «1»	надмірна; «2»	незбалансована, потребує коригування; «2»
Об'єкти негативного впливу на довкілля	велика кількість та концентрація, особливо несанкціонованих сміттєзвалищ ТПВ; «1»	велика кількість, особливо водойм, у які підприємства скидають стічні води; «1»	велика кількість, особливо складів мінеральних добрив та агрохімікатів; «1»
Незалучені до господарського використання природні ресурси	відсутні; «1»	відносно наявні; «2»	наявні; «3»

*Оцінки перспектив розвитку наведено за шкалою, де «1» означає низьку оцінку, «2» – посередню, «3» – високу.

Джерело: Розроблено авторами.

З метою просторової диференціації сільських територій на першому етапі здійснено типізацію ОТГ за їх наближеністю до великих міст та інших урбаністичних центрів (на прикладі Житомирської області) [8]. За допомогою інформації Державної служби статистики України, Прес-центру ініціативи «Децентралізація», Центральної виборчої комісії України, Інтернет-ресурсу Google Maps визначено відстані між центрами гро-

мад та обласним і районними центрами (за основними автомобільними шляхами). Для типології застосовано стандартні методи статистичного групування даних [9]. За результатами аналізу у цій області переважають відносно віддалені ОТГ: 25 од., що становлять понад половину утворених громад, на які припадає 42% площі усіх утворених в області на даний час ОТГ та є місцем проживання 47% населення (табл. 2).

2. Результати типізації об'єднаних територіальних громад Житомирської області за їх наближеністю до обласного центру

Група та її межі, км	Загалом ОТГ, од.	Частка групи у загальній структурі, %	Стандартне відхилення, км	Середнє значення групи, км	Коефіцієнт варіації показника у групі, %
I. Наближені (7,9 - 48,2)	15	31,2	15,9	27,6	58
II. Відносно віддалені (52,3 - 98,8)	25	52,1	13,9	75,3	19
III. Периферійні (107,0 - 164,0)	8	16,7	18,0	129,9	14

Джерело: Розраховано авторами.

Наближеність територій до великого міста впливає на площу та чисельність населення громади, що об'єднується: чим ближче розташована ОТГ до міста, тим менша її площа та кількість населення, і навпаки. Це свідчить, що наближеність громади до міста більшою мірою визначає її економічну спроможність, аніж кількість населення та площа. Аналіз зв'язку тривалості об'єднання територіальних громад з їх типом демонструє, що периферійні та відносно віддалені громади об'єдналися раніше за наближені: середній період, протягом якого існують

зазначені групи ОТГ, становить 24, 23 та 20 місяців відповідно. Розподіл кількості населених пунктів, що припадає на одну ОТГ у середньому підтверджує, що чим ближче розташовані громади до обласного центру, тим вони дрібніші (менше населених пунктів входить до їх складу), і навпаки. Так, середня кількість населених пунктів у наближених громадах становить 15 од., у відносно віддалених – 19, периферійних – 36 од.

Наближеність або віддаленість ОТГ до обласного центру не може бути єдиним про-

сторовим параметром, що визначає її соціально-економічний стан і перспективи розвитку: слід враховувати також розташування громади відносно районного центру. Тому за аналогічною методикою визначено типи ОТГ залежно від їх наближеності до районних центрів: майже 48% ОТГ віднесено до наближених; 37% - до відносно віддалених; 14,6% - до периферійних. Попередньо диференційовано адміністративні райони за їх наближеністю до обласного центру, що доводить: чим ближче розташовано район до м. Житомир, тим більша кількість утворених у ньому громад.

Об'єднаний розподіл територіальних громад одночасно за наближеністю до обласного і районного центрів дає змогу проаналізувати соціально-економічні перспективи розвитку громади більш системно та точно: адже за одним із рівнів просторової диференціації громада може належати до наближених, за іншим - до периферійних, і навпаки. Зрозуміло, що у більш вигідному становищі перебувають громади, наближені до міст за обома рівнями диференціації. Натомість, ОТГ, що відносяться до периферійних за обома типами, перебувають у гіршій ситуації. Тому при формуванні перспективних планів слід особливу увагу приділяти системності заходів з їх економічного та соціального розвитку [19].

Висновки. Значимість проблем та перешкоди розвитку сільських територіальних

громад різних регіонів України залежать від особливостей їх розміщення та віддаленості від великих урбаністичних центрів. У цьому контексті виділено три типи громад: наближені до великих міст, відносно віддалені та периферійні. Окрім відстані, населені пункти, які формують ці типи громад, відрізняються і за іншими параметрами: щільністю й віковою структурою населення, рівнем доходів і зайнятістю, якістю інфраструктури, природними ресурсами, роллю сільського господарства у місцевій економіці, станом соціальної інфраструктури тощо.

Основними проблемами соціально-економічного розвитку громад слід вказати, насамперед, дефіцит фінансових ресурсів, що не дає змоги реалізувати важливі інвестиційні проекти, а також безробіття, тіньова зайнятість населення, висока вартість позикових коштів. Тому незалежно від типу громади серед основних пріоритетних напрямів їх розвитку підтримка місцевого бізнесу, залучення інвестицій, підвищення рівня доходів громадян, зайнятість населення та соціальний захист. З метою раціонального використання наявних активів для сільських громад важливо врегулювати використання земельних ресурсів, об'єктів комунальної власності, забезпечити постійне оновлення інвестиційних пропозицій щодо вільних земельних, лісових ділянок, водних об'єктів, незадіяних виробничих приміщень, інфраструктури.

Список бібліографічних посилань

1. Бистряков І., Клиновий Д., Рогов П. Забезпечення сталості та безпеки просторового розвитку України в умовах глобальних викликів. *Social development and Security*. 2018. № 6 (4). С. 39-53.
2. Бізнес-модель розвитку сільських територій України / В. Чемерис, В. Душка, В. Максим та ін. *Agricultural and Resource Economics*. 2019. Т. 5. Вип. 1. С. 154-176.
3. Бойко В. В. Пріоритети та інструменти розвитку сільських територій в системі забезпечення економічної безпеки України. Львів: ННБК «АТБ», 2017. 426 с.
4. Бородіна О., Прокопа І. Майбутнє сільського сектора України - від екстрактивного використання до інклюзивного розвитку. *Економіка України*. 2018. № 11-12. С. 104-121.
5. Борщевський В., Куліш І., Кравців І. Маркетинг сільських територій у новій парадигмі управління конкурентоспроможністю регіону. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2016. Вип. 1. С. 12-15.
6. Булавка О. Теоретико-методичні та організаційні основи розвитку сільських територій. *Економіка АПК*. 2016. № 6. С. 104-110.
7. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року. *Офіційний вісник України*. 2014. № 70. С. 23.
8. Житомирщина у цифрах у 2017 році: стат. зб. Житомир, 2018. С. 17.
9. Костюк В. О. Прикладна статистика. Харків: ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2015. С. 47-48.

References

1. Bystriakov, I., Klynovyi, D., & Rohov, P. (2018). Zabezpechennia stalosti ta bezpeky prostorovoho rozvytku Ukrainy v umovah hlobalnyh vyklykiv [Providing the sustainability and safety of spatial development of Ukraine under global challenges]. *Social development and security*, 6 (4), pp. 39-53 [In Ukrainian].
2. Chemerys, V., Dushka, V., Maksym, V., & Solomonko, D. (2019). Biznes-model rozvytku silskyh terytoriy Ukrainy [Business-model of the development of rural areas in Ukraine]. *Agricultural and Resource Economics*, 5, 1, pp. 154-176 [In Ukrainian].
3. Boiko, V.V. (2017). *Prorytety ta instrument rozvytku silskyh terytoriy v systemi zabezpechennia ekonomichnoyi bezpeky Ukrainy [Priorities and instruments of rural areas' development in the system of economic safety providing in Ukraine]*. Lviv: NNBK "ATB" [In Ukrainian].
4. Borodina, O. & Prokopa, I. (2018). Maybutne silskoho sektora Ukrainy - vid ekstratyvnoho vykorystannia do inklusyvnoho rozvytku [The future of the rural sector of Ukraine: from the extractive use to the inclusive development]. *Ekonomika Ukrainy*, 11-12, pp. 104-121 [In Ukrainian].
5. Borshchevskiy, B., Kulish, I., & Kravtsov, I. (2016). Marketing silskyh terytoriy u noviy paradyhmi upravlinnia konkurentosprozhnistu rehionu [Marketing of rural areas in modern paradigm of managing region's competitiveness]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*, 1, pp. 12-15 [In Ukrainian].

10. Кравців В., Сторонянська І., Жук П. Реформування територіальної основи місцевого самоврядування в контексті його фінансової спроможності. *Економіка України*. 2017. № 1. С. 41-51.

11. Методичні рекомендації щодо формування і реалізації прогнозних та програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади. *Баланс-Бюджет*. 2016. № 31. С. 8.

12. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування станом на 10 квітня 2019 року. Прес-центр ініціативи «Децентралізація». URL : http://decentralization.gov.ua/mainmonitoring#main_info (дата звернення: 15.04.2019).

13. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України : Закон України від 23.03.2000 №1602-3. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 25. С. 195.

14. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. С. 170.

15. Розвиток економіки сільського господарства України в 2011-2015 рр. : наук. доп. / Гадзало Я. М., Лупенко Ю. О., Пугачов М. І. та ін. ; за ред. Ю. О. Лупенка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2016. 546 с.

16. Соціально-екологічний розвиток сільських територій / В. І. Куценко та ін. Київ : ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», 2016. 336 с.

17. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року ; за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2012. 182 с.

18. Стратегічні напрями сталого розвитку сільських територій за період до 2020 року / Лупенко Ю. О., Малік М. Й., Булавка О. Г. та ін. ; за ред. Ю. О. Лупенка та О. Г. Булавки. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2013. 74 с.

19. Decentralization reform in Ukraine: assessment of the chosen transformation model / V Udovychenko, A. Melnychuk, O. Gnatiuk O. & other. *European spatial research and policy*. 2017. Vol. 24. No.1. Pp. 23-40.

20. Storonianska I., Benovska L. Theoretical aspects of territorial communities' self-development. *Przedsiębiorstwo i region*. 2018. No. 10. Pp. 55-62.

6. Bulavka, O. (2016). Teoretyko-metodychni ta orhanyzatsiyni osnovy rozvytku silskyyh terytorii [Theoretical-methodic and organizational principles of rural areas' development]. *Ekonomika APK*, 6, pp. 104-110 [In Ukrainian].

7. Derzhavna strategiya rehionalnoho rozvytku na period do 2020 roku [National strategy of regional development on the period until 2020]. (2014). *Ofitsiynyy visnyk Ukrayiny*, 70, p. 23 [In Ukrainian].

8. Zhytomyrshchyna u tsyfrah u 2017 rotsi: stat. zb. [Zhytomyr region in figures in 2017: statistic bulletin]. (2018). Zhytomyr [In Ukrainian].

9. Kostyuk, V.O. (2015). *Prykladna statystyka [Applied statistics]*. Kharkiv: KHNUMH im. O.M. Beketova [In Ukrainian].

10. Kravtsiv, V., Storonianska, I., & Zhuk, P. (2017). Reformuvannya terytorialnoi osnovy mistsevoho samovriaduvannya v konteksti ioho finansovoi spromozhnosti [Reforming the territorial basement of local self-governance in context of its financial ability]. *Ekonomika Ukrainy*, 1, pp. 41-51 [In Ukrainian].

11. Methodychni rekomendatsii shchodo formuvannya i realizatsii prohoznyh ta programnyh dokumentiv sotsialno-ekonomichnoho rozvytku obiednanoyi terytorialnoi hromady [Methodic recommendations on forming and realizing forecast and program papers related to the social-economic development of a consolidated territorial community]. (2016). *Balance-Budget*, 31, p. 8 [In Ukrainian].

12. Monitoryng protsesu detseentralizatsii vlady ta reformuvannya mistsevoho samovriaduvannya stanom na 10 kvitnia 2019 roku [Monitoring of a process of the power decentralization and reforming local self-governance dated 10 April 2019]. *Pres-tsestr initsiatyvy "Detseentralizatsiya"*. Retrieved from: http://decentralization.gov.ua/mainmonitoring#main_info [in Ukrainian].

13. Pro derzhavne prognozuvannya ta rozroblennia program ekonomichnoho i sotsialnoho rozvytku Ukrayiny : Zakon Ukrayiny vid 23.03.2000 1602-III [On national forecast and elaboration of programs on economic and social development of Ukraine: Law of Ukraine dated 23.03.2000, No. 1602-III]. (2000). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 25, p. 195 [In Ukrainian].

14. Pro mistseve samovriaduvannya v Ukrayini : Zakon Ukrayiny vif 21.05.1997 280/97 [On local self-governance in Ukraine: Law of Ukraine dated 21.05.1997, No. 280/97] (1997). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 24, p. 170 [In Ukrainian].

15. Hadzalo, Ya.M., Lupenko, Yu.O., Puhachov, M.I., et al. (2016). *Rozvytok ekonomiky silskoho hospodarstva Ukrainy v 2011-2015 rr. : naukova dopovid [Development of the economy of agriculture of Ukraine in 2011-2015: scientific report]*. Yu.O. Lupenko (Ed.). Kyiv: NNTs "IAE" [In Ukrainian].

16. Kutsenko, V.I., Ostafiichuk, Y.V., Iliina, M.V., et al. (2016). *Sotsialno-ekolohichnyy rozvytok silskyyh terytoriy [Social-economic development of rural areas]*. Kyiv: DU "Instytut ekonomiky pryrodokorystuvannya ta staloho rozvytku NAN Ukrainy" [In Ukrainian].

17. Lupenko, Yu.O. & Mesel-Veseliak, V.Ya. (Eds.) (2012). *Stratehichni napriamy rozvytku silskoho hospodarstva Ukrainy na period do 2020 roku [Strategic directions of development of agriculture of Ukraine for the period up to 2020]*. Kyiv: NNTs "IAE" [In Ukrainian].

18. Lupenko, Yu.O., Malik, M.Y., Bulavka, O.H., et al. (2013). *Stratehichni napriamy staloho rozvytku silskyyh terytorii za period do 2020 roku [Strategic directions for sustainable development of rural areas for the period up to 2020]*. Yu.O. Lupenko & O.H. Bulavka (Eds.). Kyiv: NNTs "IAE" [In Ukrainian].

19. Udovychenko, V., Melnychuk, A., Gnatiuk, O., & Ostapenko, P. (2017). Decentralization reform in Ukraine: assessment of the chosen transformation model. *European spatial research and policy*, 24, 1, pp. 23-40 [In English].

20. Storonianska, I. & Benovska, L. (2018). Theoretical aspects of territorial communities' self-development. *Przedsiębiorstwo i region*, 10, pp. 55-62 [In English].

Khvesyuk M.A., Iliina M.V. Parametrization of the evaluation of prospects for development of rural areas of different types

The purpose of the article is to develop and substantiate a set of parameters assessing prospects of development for the differentiated rural communities.

Research methods. In the research process the following scientific methods were used: the method of analysis for determining opportunities and threats to the development of territorial communities; the method of synthesis for generalizing evaluating parameters of prospects for communities' development; the statistical method for differencing rural territories by types.

Research results. Key opportunities and threats to the development of integrated territorial communities in Ukraine in terms of the administrative reform were generalized. System of parameters to evaluate perspectives for communities' development was elaborated and ways to apply it for different types of territories were justified. Methods of differentiation of rural areas by values of their proximity to urban centers were substantiated with particular examples and the system of relevant parameters to assess prospects of areas' development was represented.

Elements of scientific novelty. System of economic, social, and ecological parameters for estimating prospects for the development of rural community territories classified by their spatial features was presented.

Practical significance. The presented methodological approach to define prospects for rural areas evolution should be applied in planning their development and elaborating policies papers in order to take into account specific features of spatial location and socio-economic status of rural areas. Tabl.: 2. Figs.: 1. Refs.: 20.

Keywords: rural area; territorial community; parameter; estimation; system; differentiation; development program.

Khvesyuk Mykhailo Artemovych - doctor of economic sciences, professor, academician of NAAS, director of Public Institution "Institute of Environmental Economics and Sustainable Development of National Academy of Sciences of Ukraine" (60, T. Shevchenko bld., Kyiv)

E-mail: reception@ecos.kiev.ua

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0003-4306-4904>

Ilna Mariia Volodymyrivna - doctor of economic sciences, senior research fellow (docent), leading research fellow of the department of problems of economics of land and forest resources, Public Institution "Institute of Environmental Economics and Sustainable Development of National Academy of Sciences of Ukraine" (60, T. Shevchenko bld., Kyiv)

E-mail: maria_ilina@bigmir.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-5555-1614>

Хвесик М.А., Ильина М.В. Параметризація оцінювання перспектив розвитку сільських територій різних типів

Цель статьи - разработать и обосновать комплекс параметров для оценивания перспектив развития сельских территориальных общин различных типов.

Методика исследования. Метод анализа применен для определения возможностей и препятствий развития территориальных общин. Параметры оценивания перспектив их развития обобщены при помощи метода синтеза. Дифференциация территорий по типам осуществлена на основе статистического метода.

Результаты исследования. Обобщены основные возможности и препятствия на пути развития объединенных территориальных общин в Украине в условиях административной реформы. Разработана система параметров оценивания перспектив развития общин; обосновано их применение для территорий различных типов. На конкретных примерах представлены методы дифференциации сельских территорий по признакам близости последних к урбанизированным центрам и параметризации оценивания перспектив их развития.

Элементы научной новизны. Представлена система экономических, социальных, экологических параметров для оценивания перспектив развития территорий сельских общин, классифицированных по пространственным признакам.

Практическая значимость. Приведенный методологический подход к определению перспектив развития сельских территорий целесообразно применять при планировании их развития, разработке программных документов с целью учета особенностей пространственного размещения и социально-экономического состояния. Табл.: 2. Илл.: 1. Библиогр.: 20.

Ключевые слова: сельская территория; территориальная община; параметр; оценка; система; дифференциация; программа развития.

Хвесик Михаил Артёмович - доктор экономических наук, профессор, академик НААН, директор Государственного учреждения «Институт экономики природопользования и устойчивого развития Национальной академии наук Украины» (г. Киев, бульв. Тараса Шевченко, 60)

E-mail: reception@ecos.kiev.ua

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0003-4306-4904>

Ильина Мария Владимировна - доктор экономических наук, старший научный сотрудник, ведущий научный сотрудник отдела проблем экономики земельных и лесных ресурсов, Государственное учреждение «Институт экономики природопользования и устойчивого развития Национальной академии наук Украины» (г. Киев, бульв. Тараса Шевченко, 60)

E-mail: maria_ilina@bigmir.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-5555-1614>

Стаття надійшла до редакції 17.05.2019 р.

Фахове рецензування: 27.05.2019 р.

Бібліографічний опис для цитування:

Хвесик М. А., Ильина М. В. Параметризація оцінювання перспектив розвитку сільських територій різних типів. *Економіка АПК*. 2019. № 6. С. 6 – 14.

* * *